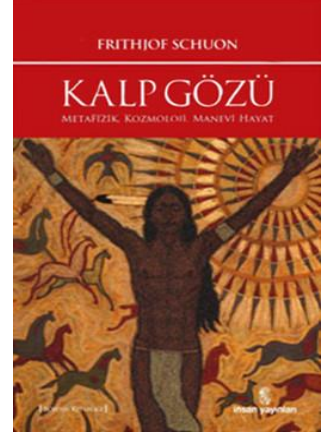


Ayırt Edici Zekalar

Kalp Gözü, Frithjof Schuon, Çev. Nebi Mehdiyev, İnsan Yayınları, İstanbul 2021,
ISBN 9789755746371

Sümeyye M. Doğan¹

Yazar Frithjof Schuon'un, akademik dünyayla resmi bağı olmamasına rağmen yazıları dünya çapında çeşitli bilimsel ve felsefi yayınlarda yayınlanmıştır. Avrupa ve Amerika'daki karşılaştırmalı din dergilerine düzenli olarak katkıda bulunmuştur. Din bilimciler, akademisyenler ve manevi otoriteler tarafından fark edilmiş ve saygı görmüştür. Felsefe, metafizik, sanatsal ve etnik temalar, maneviyat ve din konusundaki yazılarının yanı sıra üretken bir şair ve yetenekli bir ressamdır.



Alman bir ailenin çocuğu olan Frithjof Schuon (1907-1998), İsviçre'nin Basel kentinde doğmuştur. "Gelenekselci" (traditionalist) ekolün önde gelen ismi René Guénon'un (Abdülvâhid Yahyâ) yazılarıyla 1924 yılında tanışmış, 1928'den itibaren İslâm'a yönelik ilgisi artmış ve zamanla bu ekolün önde gelen ismi olmuştur. Müslüman olduktan sonra Ahmed el-Alevî'ye intisap etmiş ve İsâ Nûreddin Ahmed ismini almıştır.² 36 kitabı vardır ve birçok dile çevrilmiştir.

Dünyaca ünlü din bilgini Huston Smith³'in ön sözünü yazdığı ve Harry Oldmeadow'un⁴

¹ Sakarya Üniversitesi Türk dili ve Edebiyatı mezunu, sumeyyedgn@gmail.com

(Bu yazı Young Academia ve Server Genç Hanımlar Derneği iş birliğinde Prof, Dr. Hür Mahmut Yücer yönetiminde "Ahvâli'l Kulûb Risaleleri Tahlili Yazarlık Atölyesi" kapsamında üretilmiştir.)

² Nurullah Koltaş, *İsâ Nûreddin (Frithjof Schuon)* TDV İslâm Ansiklopedisi, Ankara 2020, C. 22, s. 483, 484.

³ Huston Smith, Syracuse Üniversitesi, çağdaş din ve maneviyat araştırmalarında en önde gelen seslerden biridir. *The World's Religions* adlı kitabı sayısız derste kullanıldığı gibi *Beyond the Post-Modern Mind* kitabının da yazarıdır. Yıllar boyunca yaptığı çalışmaların çoğu, Gelenekselci Felsefenin ilkeleriyle ilgilidir.

⁴ *Frithjof Schuon and the Perennial Philosophy*'nin yazarıdır. Avustralya'daki La Trobe Üniversitesi'nde Felsefe ve Dini Araştırmalar koordinatörlüğü yapmıştır. Çok beğenilen *Gelenekselcilik: Çok Yıllık Felsefenin Işığında Din* (2000) kitabı Gelenekselcilik felsefesine yetkili bir giriş kitabı olarak görülmektedir.

düzenlediği *Kalp Gözü*⁵ Schuon'un ilk kitabıdır. Bu kitabı hakkında Seyyid Hüseyin Nasr⁶: “Schuon, en karmaşık metafizik ve kozmolojik sorulardan bazılarını ve ayrıca bilginin gerçekleşmesinin pratik yönünün unsurlarını açıkladı.” demiştir. Harry Oldmeadow: “*Kalbin Gözü* yazarın ilk kitaplarından biridir; bu çalışmada açıkça dile getirdiği metafizik bilgelik, tüm külliyyatının mihenk taşı olarak kaldı.” demiştir.

Schuon'un *Çok Yıllık Bilgeliliğin Yankıları* kitabı, USA Book News sponsorluğunda düzenlenen “ABD 2012 En İyi Kitaplar” da “Maneviyat: İlham Verici” kategorisinden ödül kazanmıştır.

Schuon'un Ontolojik Kuyusu

Schuon'un kendi yolculuğunda görsel özümsemesi kavramsal özümlemesinden önce geldi ve erken yaşlardan itibaren okuma ilgisini geliştirdi. Kutsal görme yeteneği, onu dünyanın büyük dini uygarlıklarını keşfetmesine götürdü böylece çeşitli geleneksel dünyaların mesajlarını özümseyebildi. *Bhagavad Gita* ve *Mezmurlar (Zebur)* gibi kutsal metinler, metafizik ve mistik okumalar, Goethe, Schiller ve Emerson gibi yazarların yazıları ve en önemlisi Fransız metafizikçi René Guénon ile kendi kendini yetiştiren bir bilgin oldu.

Schuon'un bu kadar dikkat çekmesi, ele aldığı konunun özüne ulaşma ve biçimlerin ötesini görme yeteneğinden geliyor. Bu kitabında da metafizik doktrin ve manevi yöntemlere odaklanarak, sembolizmi, bilgiyi ve kozmolojiyi kullanıyor/sunuyor. Kitap, kalp gözünün hem her şeyi gördüğü hem de bizim her şeyi gerçekten nasıl bildiğimiz şeklindeki daimî gerçeklikle ilgilidir. *Kalp Gözü*'nü genellikle insanda saklı ve Tanrı'ya nazır bir şey olarak düşünülmesine karşın, bu gözün aynı zamanda Tanrı'da da bulunup insana bakan bir şey olduğunu söylüyor. Yani Kalbin Gözü, Yaradan'ı tanıdığımız ve Yaradan'ın da bizi tanıdığı iki yönlü mercektir: “Esasında, insanoğlunda her şeyi gören tek şey yalnızca kalptir; zâhiri anlamda, zihin ve duyular aracılığıyla dünyayı, bâtinî anlamda ise akıl aracılığıyla ilâhî gerçekliği görür; fakat daha keskin bir ifadeyle, her iki görüş de nihayetinde birdir ve Tanrı'ya aittir.”⁷

Kitap üç kısma ayrılmıştır: 1. Kısım: Metafizik ve Kozmoloji, 2. Kısım: Beşerî ve Kozmolojik Meseleler, 3. Kısım: Manevi Hayat. Bu kısımlar da kendi içinde çok sayıda konuyu kapsar.

⁵*L'oeil du coeur* (Paris 1950). Aslı bilgi karşılığında kullanılan “kalp gözü” kavramından hareketle eserde metafizik ve kozmolojiye ilişkin konular ele alınmış ve Kur'an-ı Kerim'deki nûr sembolizmi (bk. en-Nûr 24/35) özelinde İslâm kozmolojisi üzerinde durulmuştur. Eser Türkçe'ye tercüme edilmiştir. <https://islamansiklopedisi.org.tr/isa-nureddin>

⁶ George Washington Üniversitesi, *The Essential Frithjof Schuon* kitabının editörü.

⁷ Frithjof Schuon, *Kalp Gözü*, Çev. Nebi Mehdiyev, İnsan Yayınları, İstanbul 2021, s.20-21.

Kalbin Gözü, bilgi, Pisagor sayıları, İlahi adalet meselesi, insani ve kozmolojik sorular, entelektüellik ve medeniyet, Doğu ile Batı arasında, kefare, manevi iklimin farklı cihetleri, günlük aktivitelerin manevi yaşamla entegrasyonuna ilişkin vb. gibi çok değerli mevzuları içermektedir.

Okuduğum ilk kitabı olduğu için onun inanılmaz zihnini yakalaması çok zordu ve sürükleyici bir giriş oldu. Rasyonalist, filozof ve ilahiyatçılara kim olduğunu, neler bildiğini göstermek için yazıyor gibi, yani çıtası bayağı yüksekti. Biraz sabır gerektirse de özellikle geleneksel bilgelik arayışında olanları hayal kırıklığına uğratmayacak. Schuon'a göre manevi yol, esas olarak "Gerçek" ve "Gerçek olmayan" arasındaki ayırım üzerine kuruludur ve insan "Gerçeği" bilmelidir ve gerçeği bilerek "İyi"yi istemelidir.

"Kalp Gözü, tıpkı bir güneş gibi karanlıkta belirerek bireyin görüş alanını genişletir, öyle ki dış dünyanın gerçekliği ansızın ortaya çıkarak fitrî gerçeklik ile meczolur. Fakat bu, eşyaya bir tür insanca bakıştır; çünkü ebedî gözden çıkarılan nihayetinde insan, cennetten çıkarılan da insanlıktır. O yüzden denilebilir ki Tanrı'yı arayan insan cenneti yeniden keşfetmek ve "Varlığın Birliği"ni (Vahdetü'l-Vücûd) gerçekleştirmek için kendi kalbine "İnmek zorundadır."⁸

Ayırt Edici Zekalar- Ezoterik Boyutlar

Açıkçası Schuon'un istisnai tümevarım yeteneği beni çok zorladı. Ama bilgin, yazar, şair, ressam olmasını ve felsefeyle tam olarak ilgilendiği düşünülünce çok yönlü zihni anlaşılabilir. Onun hakkında "İçeriden bilen ve gören biri" denilmesinin bir sebebi vardı ve anlayışımı geliştirmek için kitapla birlikte Schuon'u tanımanın ve gelenekselci felsefenin detaylarına inmek zorunda kaldım. Gelenekselci felsefe çok uzun süredir devam eden bir düşünce okulu ve her türden felsefeyle bağlantılıdır. "Gelenekselci ekole göre, Batı'da aydınlanma sonrasında hüküm sürmeye başlayan dünyevîliğin panzehiri, bütün dinlerin özünde bulunan hâlidî ya da ezeli hikmettir."⁹ Eski Batı felsefesinden, İslam felsefesine ve Doğu felsefelerine kadar (Hindu felsefesi, Budist felsefesi, Taoizm, Konfüçyüsçülük, Şintoizm) bu ekolde yer alır. Belki de bu yüzden gelenekselci felsefe, okunması en zor felsefe okullarından biridir. Şahsen Sartre'ı okumaya çalışırken büyük zorluklarla karşılaşmışım ama onun sınırı Batıydı. Bu ekol -ve ekoldekiler- ise metafizik fikirlerle dolu, gerçek felsefe

⁸ Schuon, *a.g.e.*, s. 23-24.

⁹ Nurullah Koltaş, İsa Nüreddin (Frithjof Schuon) *TDV İslâm Ansiklopedisi*, Ankara 2020, C. 22, s. 483, 484.

okumak gibi... 1920'lerde Fransız filozof René Guénon tarafından başlamış, 1930'larda üssü Schuon olmuştur. Geçen yüzyılın büyük ve ayırt edici zekalarından Guenon ve Schuon dışında Coomaraswamy ve Burckhardt bu ekolde yer almaktadır. Schuon'u yüzyılın en önemli dini düşünürü olarak gören Huston Smith kitabın ön sözünde, ona nüfuz etmenin zor olduğunu kabul ediyor. Ayrıca *Bilinmezlik Bulutu* kitabından şu alıntıyı kullanmış: "Dile getirdiğim hususlar doğrudur; fakat eğer bunları anlayamıyorsanız, o halde bizzat Tanrı'nın anlamınıza yardımcı olmasına kadar yapacak bir şey yoktur."¹⁰ Bu tam olarak Schuon'dur.

Kitabı okuyunca, şimdiye kadar birçok konunun göz ardı edilmiş olduğunu düşünmeye ve başka bir boyutta görmeye başlayabilirsiniz. Ele aldığı konularda dünya dinlerinin manevi geleneklerini değerlendiriyor ve her dinin, gerçek anlamının yanı sıra, temel ve evrensel olan ezoterik (içerik anlam) boyutunu göstermeye çalışıyor.

"Modern insanların hatası, geleneksel medeniyetler içerisinde mevcut olan birtakım zaaf ya da eksiklikleri tespit etmiş olmaları değil -çünkü gözle görülür bir şeyden dolayı kimse suçlanamaz- ve fakat bu medeniyetleri bir bütün olarak değersiz addetmeleridir. Bu tür yargılarda bulunabilmesi için modern dünyanın, öncelikli olarak tüm olağan medeniyetlerin temelini oluşturan manevî değerlere sahip olması ve dahası, insan zihninin birbirinden son derece farklı alanlara aynı anda nasıl nüfûz edebildiğini yahut da bir medeniyetin pratikte böylesine engin bir dünya ihtirası ile ebedî gerçekliklere yönelmiş olmasından dolayı dünyevî olanları terk eden bir ruh arasında nasıl bir köprü kurabileceğini göstermesi gerekir."¹¹

Güçlü Bir Hayal Gücüyle Müttefik Olan Ontoloji

Yukarıda onu okumanın zorluğuna dair izlerini bıraktığım düşüncelerimi burada biraz daha açacağım. Kitaptan önce okuduğum yorumlarda/araştırmalarda özetle onun modernite düşmanı olduğu ve bunun için yazdığı söyleyenler çoğunlukta idi. Açıkçası bu benim ona olan dikkatimi ve isteğimi azalttı ama onu tanıyınca bu yorumları "Suçlayıcı muhalefet bozukluğu hali"ne verdim. Yani modernite karşıtı bir okuyucu, Gelenekselci ekolden olduğu için Schuon'u kolaylıkla kendisiyle aynı ligde gösteriyor. Ama bu Schuon'u sığ ve sıkıcı gösterebilir, sırf işimize geldiği için övgüyü hak etmemeli. Demek istediğimi Schuon'u en iyi tanımlayan sözlerden biri anlatıyor: "M. Schuon'un düşüncesi, hemfikir olmamızı ya da

¹⁰ Schuon, *a.g.e.*, s.8.

¹¹ Schuon, *a.g.e.*, s.69.

katılmamamızı değil, anlamamızı ya da anlamamamızı talep ediyor. Bu tür yazılar nadir ve kalıcı bir değere sahiptir." — *Times Literary Supplement, Schuon'un Bilgelik İstasyonları Üzerine*. Kitabı okurken gördüğüm buydu. Schuon, evreni yöneten mutlak bir ilkenin/inancının peşinde, onu desteklememizin veya onun bir kesimi desteklemesinin değil. Modern hataların eleştirisi üzerinde durur ve bunu geleneksel bilgelik içinde yapar ama aynı zamanda Doğu'nun görenekçi bakışın istilasına uğrayışını da eleştirir. Geleneksel bilgelik biçimleri ve uygulamalarıyla manevi yolu aydınlatmak ve bunları koruyan dini çerçeveye olan ihtiyacı savunmak konusunda eşsizdir. Ama dünya çapında çeşitli dinlerden ve geçmişlerden gelen bilgeliği arayan herkes (hakikat arayıcıları) için manevi bir rehberdir. O yüzden Schuon'un açıklamalarını anlamaya ve netleştirmeye çalışmadan önce, içsel olarak kendinizi tanıma serüvenine başlamış olmanız gerektiğini düşünüyorum.

Kutsal olanla ilgilenen herkes Schuon'u tanımalı ama bu kitabını herkese tavsiye edemem. En azından mantık ve kategorik kıyasa biraz aşinalık gerektirebilir. Zaten tartışacak şeyler aramayan veya şimdiye kadar bu ismi duymamış, onunla karşılaşmamış kişilerin onu tanımak için özel bir dürtü hissedeceklerini düşünmüyorum. Ama bu felsefeyi tanımak için yaşayan temsilcilerinden Seyyid Hüseyin Nasr başlangıç için iyi bir seçim olacaktır. Bununla birlikte, dinler hakkında bilgi edinmek için çok istekli olanlara veya ciddi şüphe içinde olanlara öneririm. Gerçek bir din ve metafizik anlayışı için, tam da başvurmak istediğiniz isim olabilir.

"Mesajımı oluşturan kitaplarımdır, kitaplarıma asla dahil etmediğim makalelerim ya da kitaplarıma dahil edilmeden önce var olan makalelerim değil." Frithjof Schuon¹²

¹² http://www.frithjofschuon.info/english/library/books_articles.aspx#Anchor_A